

**DIE LIMINALE RUIMTE VIR INKONGRUENSIE TUSSEN PREDIKANT EN
LIDMAAT: 'N NARRATIEF GEBASEERDE PRAKTIES-TEOLOGIESE
ONDERSOEK IN GEMEENTES VAN DIE NHKA**

deur

Hein Delport

Voorgelê ter vervulling van die graad

PHILOSOPHIAE DOCTOR

in

PRAKTIESE TEOLOGIE

aan die
Fakulteit Teologie
van die
Universiteit van Pretoria

**Studieleier: Prof J.C. Müller
Pretoria**

DANKBETUIGINGS

Verskillende persone het bygedra tot die voltooiing van hierdie navorsingsreis. Ek gee graag aan hulle erkenning hier aan die einde van die reis:

- My vrou, Mariaan, vir al haar liefde en ondersteuning en geduld met die afhandeling van hierdie navorsing en die motivering om die reis te voltooi. Ek dank die Vader elke dag vir haar in my lewe. Ook my familie en my ouers vir hul ondersteuning en liefde.
- Prof Julian Müller vir al sy bystand, geduld en aanmoediging om hierdie navorsing te voltooi.
- Tessa Oppermann vir al die ure wat sy bestee het aan die skriftelike weergawe van die reis.
- 'n Besondere woord van dank aan die medenavorsers op hierdie reis wat my genoeg vertrou het om hul verhale in die navorsing te deel.
- Die kerkraad van Krugersdorp se Hervormde gemeente vir hul bystand en finansiële ondersteuning.
- Die PhD-groep vir al die stimulerende gesprekke.
- God, my Vader, wat vir my deur ons Here Jesus gewys het dat 'n liminale ruimte wel moontlik is.

OPSOMMING

Die geskille wat daar bestaan tussen predikant en lidmaat in die NHKA vra na 'n unieke ruimte in die Kerk in terme van 'n postmoderne samelewing. Verskillende perspektiewe lei baie maklik tot konflik in 'n gemeente. Konflik wat nie opgelos word nie, kan dikwels die werk van ampsdraers in 'n gemeente kniehalter.

In hierdie navorsing volg ek 'n kontekstuele benadering tot die beoefening van praktiese teologie. 'n Postfundamentele prakties-teologiese raamwerk is gevolg. Die sosialekonstruksiediskoers en narratiewe epistemologie bied nuwe perspektiewe waarvolgens daar liminale ruimte kan ontstaan waarbinne meer as een perspektief kan bestaan. Binne 'n samelewing wat gekenmerk word deur sekularisme en privatisering, ondersoek ek die moontlikheid van 'n ruimte van eenheid te midde van diversiteit in die Kerk.

In die navorsingsproses het ek gebruikgemaak van ses medenavorsers se ervarings ten opsigte van konflik en inkongruensie in 'n spesifieke konteks binne die Kerk. Ons het verder die moontlikheid ondersoek van 'n alternatiewe ruimte waar opnuut weer oomblikke van *communitas* in hierdie verhale kan ontstaan. In die navorsing is die ruimte daarvoor gevind in die beskrywing van twee metafore, naamlik: *Die liminale hangbrug van genade* en *Die dans van vrede*. Binne hierdie twee metafore het die medenavorsers hul verhale hervertel.

My navorsing belig die belangrike bydrae van 'n interdisiplinêre gesprek in navorsing. In die navorsing speel die *reistema* 'n belangrike rol waar die leser uitgenooi word om saam met die medenavorsers 'n (liminale) ruimte te ontdek, in terme van inkongruensie tussen predikant en lidmaat.

SUMMARY

Disagreements between pastors and church members in the Netherdutch Reformed Church of Africa require a unique space in the church in terms of a postmodern society. Different perspectives can easily lead to conflict in the church. Unresolved conflict may jeopardise the work of the clergy in a congregation.

In this research, I follow a contextual approach to the pursuit of practical theology. A postfundamental practical theological framework is followed in the research. The social construction discourse and narrative epistemology offer new perspectives for developing a liminal space where more than one perspective can exist. Within a society characterised by secularism and privatisation, I examine the possibility of a space of unity amid diversity in the church.

I involved six fellow researchers who have experienced conflict in a specific context within the church. We also examined the possibility of an alternative space where moments of *communitas* can once again occur in these stories. The research found space for this in the description of two metaphors, namely *the liminal suspension bridge of grace* and *the dance of peace*. The stories of the fellow researchers are retold within these two metaphors.

My research highlights the important contribution of an interdisciplinary conversation in research. In the study, the *journey theme* plays an important role, and the reader is invited along with the fellow researchers into a (liminal) space to explore the conflict between the church minister and the church member.

Inhoudsopgawe

Hoofstuk 1

Agtergrond en navorsingsoriëntering

1.1 Inleiding	2
1.2 Agtergrond	5
1.3 Die konteks	7
1.4 Die rol van die navorser	12
1.4.1 Die interpreterende taak van die navorser/predikant	15
1.4.2 Uitdagings op die navorsingsreis	16
1.4.2.1 Vasgeloopte verhale van die mens in 'n lewensiklus	17
1.4.2.2 Relasionele verantwoordelikheid en interpersoonlike konflik	18
1.5 Navorsingsdoelwitte	19
1.6 Metodologie	20
1.7 Sleutelbegrippe in die navorsingsreis	24

Hoofstuk 2

Veranderende wêreldbeelde en teologiese uitgangspunte

2.1 Inleiding	26
2.2 Verskillende wêreldbeelde	28
2.2.1 Premoderne wêreldbeeld	29
2.2.2 Moderne wêreldbeeld	29
2.2.2.1 Differensiasie	30
2.2.2.2 Pluralisme en spesialisering	31
2.2.3 Postmoderne wêreldbeeld	32
2.3 Epistemologiese vertrekpunte	40
2.3.1 Empirisme	42
2.3.2 Rasionalisme	42
2.3.3 Idealisme	43

2.3.4	Realisme	44
2.3.5	Kritiese realisme	45
2.3.6	Fundamentalisme oftewel universele perspektief	47
2.3.7	Anti-fundamentalisme of diverse perspektief	50
2.3.8	Postfundamentalistiese of transversale perspektief	50
2.4	Teologiese uitgangspunte	53
2.4.1	Die geskiedenis van die term <i>teologie</i> as vakdissipline	55
2.4.2	Verskillende gebruike vir die term <i>teologie</i>	57
2.4.3	Ontwikkeling van teologie in Suid-Afrika	59
2.4.3.1	Teologiese aksente binne die NHKA	64
2.4.4	Teologie en postmodernisme	66
2.4.4.1	Die probleem van relativisme	73
2.4.4.2	'n Postmoderne Skrifbeskouing	74
2.4.5	Begripsverheldering	76
2.4.6	Teologiese paradigmas	77
2.4.6.1	Die teologie van skematisie (ortodoksie)	77
2.4.6.2	'n Teologie van bevryding	77
2.4.6.3	'n Teologiese paradigma van rekonstruksie (<i>ortopraxis</i>)	78
2.4.6.4	'n Teologie van affirmasie	78
2.4.7	'n Postmoderne kerk in die lig van eenheid en diversiteit	78
2.4.8	'n Postmoderne epistemologie	79
2.4.8.1	'n Prakties-teologiese hermeneutiek	81
2.5	Praktiese teologie	84
2.5.1	Praktiese teologie as 'n teologie van krisis	87
2.5.2	Praktiese teologie as wetenskap	89
2.5.3	Praktiese teologie as teologie	89
2.5.4	Praktiese teologie en ander wetenskappe	90
2.5.5	Praktiese teologie as empiries-analities	92
2.5.6	Praktiese teologie as praktykgerig	93
2.5.7	Die kommunikasiehandeling van praktiese teologie	97
2.6	'n Praktiese hermeneuties-teologiese model wat die konteks in ag neem	98

2.6.1 Die situasie	100
2.6.2 Indikatief	101
2.6.3 Die imperatief	101
2.6.4 Prakties-teologiese wysheid	101
2.7 Samevatting	102

Hoofstuk 3

Postfundamentele praktiese teologie en sosiale konstruksionisme

3.1 Inleiding	105
3.2 Diskoerse	107
3.2.1 Diskursiewe praktyke	108
3.2.2 Diskoerse as metode in navorsing	109
3.2.3 Ideologie as diskoers	111
3.2.4 Diskoers as agent van verandering	114
3.2.6 Derrida en dekonstruksie	114
3.3 Sosiale konstruksionisme	116
3.3.1 Begripsverheldering	121
3.3.2 Die konstruksionistiese familie	122
3.3.3 Die sosiale konstruksie van die “self”	125
3.3.4 Die verhalende aard van sosiale konstruksionisme	126
3.3.5 Taal en sosiale konstruksionisme	128
3.3.6 Teologie en sosiale konstruksionisme	129
3.3.6.1 Die vraag van “werklikheid” in teologie	129
3.3.6.2 Die relasionele werklikheid van ’n Godsbegrip en Wetenskap	130
3.3.6.3 Die keuse van ’n sosiaalkonstruksionistiese model	132
3.4 Op soek na ’n rasionaliteit: Ontwikkeling van ’n postfundamentele epistemologie	132
3.5 ’n Postfundamentele praktiese teologie	138
3.5.1 Die invloed van wêreldbeelde	142
3.5.2 ’n Postfundamentalistiese prakties-teologiese metodologie as raamwerk vir navorsing	144
3.6 Samevatting	148

Hoofstuk 4

Metodologie

4.1 Inleiding	151
4.2 Kwalitatiewe navorsing	154
4.2.1 Kwalitatiewe navorsing is induktief	155
4.2.2 Kwalitatiewe navorsing het te doen met die verstaan van tekste	155
4.2.3 Konstruksionisme as kwalitatiewe navorsing	156
4.2.4 'n Verskeidenheid van benaderings	156
4.2.5 Die navorser word die instrument	157
4.2.6 Gesprekvoering as hermeneutiese metode in kwalitatiewe navorsing	157
4.2.7 Die hermeneutiese sirkel	158
4.2.8 Samesmelting van horisonne	158
4.2.9 Kwantitatiewe navorsing teenoor kwalitatiewe navorsing	158
4.3 Narratiewe navorsingsmetodologie	160
4.3.1 'n Narratiewe wêreldbeskouing	163
4.3.2 Verskuiwings van paradigmas of wêreldbeelde	167
4.3.3 Die narratiewe wêreldbeskouing en realiteit	170
4.3.4 Die "self" as narratief	173
4.3.5 Eksternalisering	174
4.4 Samevatting	175

Hoofstuk 5

Die konteks. 'n Kortsluiting in verskillende perspektiewe

5.1 Inleiding: Die hermeneutiese kortsluiting	180
5.1.2 Kortsluiting as gevolg van hedendaagse kultuurkonteks	182
5.1.3 Kortsluiting op grond van die invloed van teologiese paradigmas op die ruimte	194
5.1.3.1 Die tradisionele paradigma: Hiërargiese skemas en absolute sekerheid	195
5.1.3.2 Die individualiserende paradigma: Outonomie, belewing, ervaring en persoonlike behoeftes	196
5.1.3.3 Die relativerende paradigma	196
5.1.3.4 Die heuristiese paradigma van verkennende onderhandeling, interpreterende ontmoeting en voortdurende vertolking	197
5.1.4 Kortsluiting as gevolg van potensiële misverstaan	198
5.1.5 Kortsluiting in die bedienings <i>praxis</i>	199
5.1.5.1 Klem op die ampswerk	199
5.1.5.2 'n Eenvormige herder-kudde-model	200
5.2 Ruimte om te deel	204
5.2.1 Ruimte van die predikant	208
5.2.2 Bestaan daar 'n ondeelbare ruimte? Vir ewig 'n vreemdeling?	210
5.2.3 Wie beheer die predikant se werksruimte?	213
5.2.4 Wie en wat is die predikant? Wie is die predikant nie?	214
5.2.5 'n Nuwe ruimte word geskep	216
5.2.5.1 'n Ruimte waar daar plek is om heling te vind	219
5.2.5.2 Na 'n teologie van afirmasie en 'n ruimte vir helende <i>praxis</i>	222
5.2.5.2.1 'n Transformatiewe dialoog	229

5.3 'n Vasgeloopte verhaal	239
5.3.1 Inleiding en kennismaking	239
5.3.1.1 Keuse en proses van seleksie vir medenavorsers in die navorsing	241
5.3.1.2 Die navorsingsreis van die medenavorsers	243
5.3.2 Die verhaal van Klaas...	248
5.3.3 Die verhaal van Marie...	251
5.3.4 Die verhaal van Conrad...	257
5.3.5 Die verhaal van Boetman...	260
5.3.6 Die verhaal van Hanswors...	262
5.3.7 Die verhaal van Bertie...	265
5.3.8 'n Refleksie op die vasgeloopte verhale	268
5.4 Tradisie van interpretasie en herinterpretasie	274
5.4.1 Eenheid, vryheid en liefde	279
5.4.2 Outoriteit en mag in die Kerk	279
5.4.3 Die Kerk as instituut	282
5.4.4 Die etos van die NHKA	285
5.4.5 Die tradisie van "vergewe en vergeet"	287
5.4.6 Die tradisionele Skrifbeskouing teenoor die postmoderne Skrifbeskouing	290
5.4.7 Die gevoel van andersheid	291
5.4.8 Samevattende reaksie van die medenavorsers	291
5.5 Die Godserving	293
5.6 'n Interdissiplinêre gesprek	301
5.6.1 'n Multi-dissiplinêre gesprek	301
5.6.2 'n Interdissiplinêre gesprek	302
5.6.3 In gesprek met bedryfsielkunde	304
5.6.3.1 In gesprek met Klaas	306
5.6.4 In gesprek met kinematografie	307
5.6.4.1 Die topografiese ruimte	308
5.6.4.2 Relasionele ruimte	308
5.6.4.3 Simboliese ruimte	309
5.6.4.4 In gesprek met Hanswors	309
5.6.5 In gesprek met die letterkunde	310

5.6.5.1	Opsommende reaksie van die medenavorsers	313
5.6.6	'n Dogmatiese perspektief van ruimte	313
5.7	Verby die plaaslike, navorser en die medenavorsers	314
5.8	Samevatting	316

Hoofstuk 6

'n Liminale brug en stories van hoop

6.1 Inleiding	317
6.2 Etimologiese verstaan van die liminale ruimte	318
6.2.1 Arnold van Genneep se <i>les rites de passage</i>	318
6.2.1.1 Skeiding (<i>separation</i>)	319
6.2.1.2 Oorgang (<i>transition</i>)	320
6.2.1.3 Reïnkorporasie	320
6.2.2 Victor Turner se liminale ruimte en <i>communitas</i>	320
6.3 Sosiale bewegings en transformering van die "self"	326
6.4 Teologie, kerk, predikant en die liminale ruimte	328
6.5 Voorlopige samevatting	329
6.6 Reaksie van die reisgenote op die liminale ruimte	330
6.7 <i>Die dans van vrede</i>	335
6.7.1 Hoe lyk die danssaal?	338
6.7.2 Ons dans op die <i>ritme</i> van die evangelie in die dans-van-vrede	339
6.8 'n <i>Liminale hangbrug van genade</i>	340
6.8.1 Die brug sonder struktuur vra oomblikke van kreatiwiteit	341
6.8.2 Op die brug hoor ons stemme uit ander wêrelde	348
6.8.3 'n Brug wat dui op transformering	348
6.8.4 'n Brug van genade	350
6.9 Samevatting	351

Hoofstuk 7

'n Teologiese verantwoording. Tyd om te hoop? 'n Refleksie op die navorsingsreis

7.1 Inleiding	353
7.2 Refleksie op die teoretiese uitgangspunte in die literêre ondersoek	354
7.2.1 Postmoderniteit	355
7.2.2 Kritiese realisme	356
7.2.3 Postfundamentele praktiese teologie en transversale rasionaliteit	357
7.3.4 Sosiale konstruksionisme en narratiewe navorsing	357
7.3 Refleksie op die teoretiese uitgangspunte van 'n praktiese teologie in die literêre ondersoek	358
7.3.1 'n Transformerende soeke op die prakties-teologiese navorsingreis	359
7.3.2 'n Prakties-teologiese verstaan van die konteks	360
7.4 Leemtes in hierdie navorsingsreis	361
7.4.1 Die keuse van die studieonderwerp in selektering van reisgenote	362
7.4.2 Seleksie van gespreksgenote en data vir die navorsing	362
7.5 Refleksie van medenavorsers op die reis	363
7.5.1 Klaas	363
7.5.2 Marie	364
7.5.3 Boetman	366
7.5.4 Conrad	367
7.5.5 Freek	368
7.5.6 Hanswors	370
7.5.7 Bertie	371
7.6 Bydrae tot die praktiese teologie	372
7.6.1 Bevindings as bydrae vir die <i>corpus</i> van prakties-teologiese kennis	373
7.7 'n Verhaal van hoop?	375

7.8 'n Moontlike verdere reis 376

Bronnelys 377